

ОДЛУКЕ УСТАВНОГ СУДА ЈУГОСЛАВИЈЕ

Накнада за експроприсану непокретност

Одредбама чл. 17. и 18. Закона СР Србије о експропријацији („Сл. гласник СРС“, бр. 40/84 и 53/87) прописано је да се накнада за експроприсану непокретност одређује у новцу; споразумно, накнада се може одредити и давањем друге непокретности ранијем сопственику експроприсане непокретности; ако је у питању експропријација стамбене зграде или стана, корисник експропријације дужан је да пре рушења експроприсане зграде или стана ранијем власнику, односно кориснику стана осигура коришћење одговарајућег стана.

Грађанин сматра да спорне законске одредбе нису у складу с Уставом СФРЈ, будући да се накнада за експроприсану стамбену зграду или стан може давати само у виду друге зграде, односно стана.

Уставни суд није прихватио иницијативу за покретање поступка за оцењивање уставности оспорених одредаба наведеног Закона.

Одредбама члана 82. Устава СФРЈ утврђено је да се непокретности на којима постоји право својине могу — уз правичну накнаду — експроприсати, ако то захтева општи интерес утврђен на основу закона. Основни и мерила правичне накнаде утврђују се законом, а одређивањем тих основа и мерила, и њиховом применом, не могу се битно погоршати услови живота и рада које је власник чија се непокретност експроприше имао на основу коришћења те непокретности.

Полазећи од одредаба члана 82. Устава СФРЈ, Уставни суд Југославије сматра да је, са становишта уставности, битно да закон о експропријацији обавезује корисника експропријације на правичну накнаду власнику чија се непокретност експроприше. Уставом СФРЈ није утврђено да та накнада мора бити дата у одређеном виду. Не противи се Уставу СФРЈ, према томе, одредба закона која прописује да је корисник експропријације дужан власнику чија се непокретност експроприше дати накнаду у новцу, а не у — другој непокретности. Стога је одредба члана 17. наведеног Закона, која прописује обавезу давања накнаде у новцу сагласна с Уставом СФРЈ. Законодавац (републички, покрајински) није, према томе, по Уставу СФРЈ, дужан да пропише да је корисник експропријације власнику чија се непокретност експроприше обавезан да претвори накнаду да тако што ће му дати другу непокретност. Оспореним одредбама наведеног Закона дата је, усталом, могућност и такве накнаде, што зависи од споразума између корисника експропријације и власника чија се непокретност експроприше. Због тих разлога, Уставни суд Југославије сматра да нема разлога за покретање поступка за оцењивање уставности оспорених одредаба наведеног републичког Закона.

(Решење УСЈ, У број I-10/1-89, од 22. фебруара 1989)

У пензијски основ не урачунавају се лични доходи остварени пре 1. јануара 1966. године

Одредбом члана 102. Закона о основним правима из пензијског и инвалидског осигурања прописано је да се за утврђивање пензијског основа ради одређивања висине пензије узимају само лични доходи остварени после 1. јануара 1966. године.

Грађанин сматра да је оспорена одредба Савезног закона неуставна, због тога што не дозвољава да се у пензијски основ узимају лични доходи остварени у ранијем времену.

Полазећи од одредбе члана 163, став 1. Устава СФРЈ, према којој се права по основу обавезног социјалног осигурања радника остварују у окладу са законом, Уставни суд Југославије стао је на становиште да је оспореном одредбом Савезног закона могло бити прописано да се у пензијски основ урачунавају само лични доходи остварени после 1. јануара 1966. године, као дана од којег је установљена евиденција личних доходака осигураника и да је ствар законодавне политике у тој области друштвених односа да ли ће се за утврђивање пензијског основа узимати само лични доходи остварени после 1. јануара 1966. године, или и лични доходи остварени пре тога дана. Према томе, то што оспореном одредбом савезног закона није прописано да се у пензијски основ урачунавају и лични доходи остварени у ранијем времену, не чини, по мишљењу Уставног суда Југославије, ту законску одредбу неуставном, па нема разлога за покретање поступка за оцењивање њене уставности.

(Решење УСЈ, И-У бр. 23/88, од 5. априла 1989)

Висина стопе затезне камате на новчане обавезе које произилазе из уговора у привреди утврђује се одлуком Савезног извршног већа

Одлуком Савезног извршног већа о висини стопе затезне камате прописано је да дужник који задолжни с испуњењем новчане обавезе која је произашла из уговора у привреди плаћа затезну камату по стопи која је већа за 50% од стопе уговорне камате, али не мања од 8% годишње.

Грађанин сматра да оспорена одлука онемогућава уговорнике да слободно уговарају висину камате која би била виша од приписане затезне камате и да, због тога, оспорена одлука није у складу с Уставом СФРЈ и Законом о облигационим односима.

Уставни суд Југославије сматра да је Савезно извршно веће овлашћено — одредбом члана 277, став 2. Закона о облигационим односима — да проишче висину стопе затезне камате на новчане обавезе које произлазе из уговора о привреди, и да је оспорена одлука у складу с Уставом и са Законом о облигационим односима. Тај закон није, било чиме, опраничио Савезно извршно веће да, прописујући висину стопе затезне камате, та стопа мора бити утврђена у поступку унапред утврђеном, независно од политике каматних стопа коју утврди Савезно извршно веће. Оспорена одлука, уз то, не прописује висину уговорне камате, већ висину затезне камате, па уговорне стране ничему не ограничава у праву на утврђивање висине уговорне камате. Оспорена одлука, према томе, не чини повреду права уговорника на уговарање уговорне камате. Због тога, Уставни суд Југославије оцењује да нема места оцењивању уставности и законитости оспорене одлуке Савезног извршног већа.

(Решење УСЈ, У-II бр. 20/89, од 10. маја 1989)

Право радника чији је брачни друг на раду у иностранству да му за време боравка с брачним другом радни однос у земљи мирује

Одредбом члана 70, став 2. Закона САП Војводине о радним односима („Сл. лист САПВ“, бр. 31/77, 37/78, 22/81, 34/87 и 3/88) прописано је да се самоуправним општим актом којим се уређује радни однос може утврдити право радника чији је брачни друг упућен на рад у иностранство да му права и обавезе по основу радног односа мирују за време док с брачним другом борави у иностранству.

Пошто самоуправним општим актом организације у којој је у радном односу није утврђено право на мировање радног односа радника који с брачним другом борави у иностранству и пошто је, и поред тога, боравио у иностранству с брачним другом који је тамо упућен на рад, због чега му је престао радни однос у организацији, прабанин сматра да то питање не може бити остављено самоуправном уређивању и да оспорена законска одредба, зато што то питање није непосредно уређила, није у складу с Уставом СФРЈ, односно да је у супротности са Законом о удруженом раду.

Одбијајући да покрене поступак за оцењивање уставности, и супротности оспорене одредбе покрајинског закона са Законом о удруженом раду, Уставни суд Југославије пошао је, пре свега, од одредбе члана 96. Устава СФРЈ, према којој право на мировање радног односа има радник који је изабран на самоуправну, јавну или друпу друштвену функцију чије обављање захтева да му привремено престане радни однос. Право на мировање радног односа нема, према томе, нико други, непосредним позивом на Устав. У другим случајевима, мировање радног односа уређује закон, односно самоуправни општи акт.

Чланом 191, став 2. Закона о удруженом раду (основни текст...) прописано је да право на мировање радног односа има радник који је упућен на рад у иностранство. Ни Закон о удруженом раду не утврђује, дакле, право брачног друга таквог радника на мировање радног односа док се с брачним другом налази у иностранству. Закон о удруженом раду, додуше, ни не забрањује такво право радника чији је брачни друг упућен у иностранство. Да ли ће то право постојати, зависи од тога како ће оно бити уређено законом републике (покрајине). Уставни суд Југославије сматра да, из реченог, произлази да Законом САН Војводине о радним односима није морало непосредно бити уређено право радника чији је брачни друг упућен на рад у иностранство да му радни однос мирује док се с брачним другом налази у иностранству и да је, према томе, оспореном одредбом покрајинског закона могло бити прописано да се то питање уређује самоуправним општим актом о радним односима. Због тих разлога, Уставни суд Југославије оцењује да нема места покретању поступка за оцењивање уставности оспорене одредбе Закона САН Војводине о радним односима.

(Решење УСЈ, И-У бр. 52/1-89, од 10. маја 1989)

Јавна овлашћења радне организације

Одлуком Општинске скупштине у Б, Завод за урбанизам Б, добио је — у складу с том одлуком — да, у оквиру јавних овлашћења, врши: припремање средњорочног плана изградње и просторног уређивања прабевиноског земљишта, припремање урбанистичке документације, давање урбанистичке сагласности; да води поступак и доноси решења о утврђивању висине накнаде за коришћење прабевиноског земљишта и врши наплату те накнаде, осим кад је у питању накнада коју плаћају прабани, будући да наплату, тада, врши општински орган управе за послове друштвених прихода. Надзор над обављањем јавних овлашћења која су поверена Заводу врши Општинска комисија за привреду, друштвено планирање и финансирање, која — у складу са законом решава по жалбама против управних аката које доноси Завод у обављању јавних овлашћења; Општинска комисија врши сва овлашћења другостепеног органа у управном поступку.

Прабани сматрају да Заводу не могу бити дата јавна овлашћења каква су му дата оспореном општинском одлуком и да та одлука, због тога, није у складу с Уставом СФРЈ, односно да је у супротности са Законом о општем управном поступку.

Одредбом члана 152. Устава СФРЈ и одредбом Амандмана XXVII на Устав СФРЈ, тачка 1. утврђено је да се законом, односно одлуком општинске скупштине, заснованом на закону, организацијама удруженог рада и другим самоуправним организацијама може поверити да,

у области њихове делатности, својим актима уређују односе од ширег интереса, да решавају у појединачним стварима о одређеним правима и обавезама и да врше друга јавна овлашћења. Законом, или одлуком општинске скупштине, заснованом на закону, утврђује се начин вршења јавних овлашћења која се поверавају појединим организацијама и заједницама и права скупштина и других органа друштвено-политичких заједница у погледу давања смерница тим организацијама и заједницама и у погледу вршења надзора у вези с обављањем јавних овлашћења.

Полазећи од наведене одредбе Устава СФРЈ и Амандмана XXVII, Уставни суд Југославије сматра да је оспорена одлука у складу с Уставом СФРЈ и да нема разлога за покретање поступка за оцењивање њене уставности. Уставни суд Југославије сматра да је Заводу поверено овлашћење у складу с Уставом СФРЈ, будући да је у питању овлашћење које му се даје управо у области његове делатности, да нису у питању овлашћења која не би могла бити дата једној организацији удруженог рада каква је Завод у Б.

Будући да је Закон о општем управном поступку — савезни закон за чије су извршавање одговорни органи у републикама, односно органи у аутономним покрајинама, супротност оспорене одредбе одлуке Општинске скупштине у Б, оцењује уставни суд републике, а не — Уставни суд Југославије (члан 375, став 1, тачка 4) Устава СФРЈ).

Решење УСЈ, У бр. 179/88, од 15. марта 1989)

Кад судији редовног суда престане функција, престаје му и радни однос

Одредбама чл. 82. и 85. Закона СР Хрватске о редовним судовима („Народне новине“, бр. 5/77 и 17/86) прописано је да судији редовног суда престаје радни однос даном престанка функције судије, те да судија редовног суда може бити разрешен и пре истека времена на које је биран, ако буде утврђено да је учинио тежу повреду радне дужности, односно тежу повреду угледа суда.

Престанак функције судије не може, по мишљењу грађанина, значити и престанак радног односа судије, па оспорене одредбе републичког закона, због тога, нису у складу с Уставом СФРЈ и у супротности су са Законом о удруженом раду.

Оцена Уставног суда Југославије о томе да нема разлога за покретање поступка за оцењивање уставности оспорених одредаба републичког закона заснива се на овим разлозима: избор судија редовних суда обавља се, према Уставу СФРЈ, под условима утврђеним законом (републике, покрајине). Закон (републике, покрајине), утврђује, према томе, не само услове за избор на функцију судије, већ и разлоге због којих престаје та функција. Дужност судије редовног суда обавља се као радни однос. Отуда, по мишљењу Уставног суда Југославије, закон о редовним судовима може прописати да је судија у радном односу само док обавља дужност судије, а таква одредба закона у складу је с Уставом СФРЈ. Законом не мора, према томе, бити прописано да ће судија, ако му престане функција, остати у радном односу, а непостојање одредбе закона о томе да судија коме је престала функција остаје у радном односу, не чини закон неуставним.

Закон о удруженом раду примењује се, као општи закон (*lex generalis*) на запослене у органима друштвено-политичких заједница, судовима и другим државним органима, само ако посебним законом за запослене у тим органима прописано није што друго. Закон СР Хрватске о редовним судовима посебан је закон који уређује сва питања од значаја за редовне судове, па и питања радног односа судија. Будући да је Закон СР Хрватске о редовним судовима посебан закон у односу на Закон о судовима удруженог рада, његове одредбе које се разликују од Закона о удруженом раду не чине га тиме супротним Законом о удруженом раду, па нема разлога због којих би Уставни суд Југо-

славије, у складу с Уставом СФРЈ, утврдио својом одлуком да је оспорени закон у супротности са Законом о удруженом раду.

(Решење УСЈ, У бр. 194/88, од 10. маја 1989)

Морално-политичка подобност није услов за обављање послова у спољнотрговинском промету

Одлуком Привредне коморе Југославије, тачка 3. о минималној стручној спреми и другим условима које морају испуњавати радници који имају посебна овлашћења и одговорности, запослени у спољнотрговинским организацијама („Сл. лист СФРЈ“, број 9/87) било је прописано да организација удруженог рада ближе одређује стручну спрему и друге услове које морају испуњавати радници који имају посебна овлашћења у пословима спољне трговине, а у које спада и морално-политичка подобност тих радника.

Мада је та одлука у току поступка за оцењивање њене уставности престала да важи, Уставни суд Југославије изрекао је да она, у време важења њеног, није била у складу с Уставом СФРЈ. Ту одлуку Уставни суд Југославије заснива на свом више пута израженом ставу према којем је општа норма која од оних који су у радном односу, или који заснивају радни однос захтева да имају морално-политичку подобност — неуставна. Општа норма која поставља човеку такав захтев за заснивање радног односа или за обављање одређених послова значи повреду права човека и грађанина утврђеног Уставом СФРЈ, да под једнаким условима ступа у радни однос, и разлог да Уставни суд Југославије оцени да је оспорена одлука, у време важења, била неуставна.

На истим разлозима заснована је и одлука Уставног суда Југославије о неуставности самоуправног општег акта организације удруженог рада И, који је, такође, за обављање одређених послова и задатака у тој организацији, захтевао — морално-политичку подобност.

(УСЈ, одлуке У бр. 29/87, од 7. јуна 1989)

Мањак може бити разлог за умањење личног дохотка радника

Самоуправним општим актом организације Д. прописано је да се, због утврђеног мањка, може умањити личног доходак радника који су, створеним мањком, умањили приход организације; умањење личног дохотка зависи од тога колико је поједини радник био на послу у време у које је мањак настао.

Радник сматра да одредба самоуправног општег акта која прописује да се настали мањак накнади из личног дохотка радника није у складу с Уставом СФРЈ.

Уставни суд Југославије сматра да из одредбе члана 14, став 1. Устава СФРЈ проистиче право радника у организацији удруженог рада да самоуправним општим актом којим се уређују међусобни односи на раду пропишу могућност умањивања личног дохотка радника који су својим радом проузроковали мањак у пословању оредствима у друштвеној својини и да је оспорена одредба самоуправног општег акта, према томе, у складу с Уставом СФРЈ. Уставни суд Југославије сматра да оспореном одредбом самоуправног општег акта није повређено било које право радника у удруженом раду утврђено Уставом СФРЈ, и да, према томе, нема разлога за покретање поступка за оцењивање уставности оспорене одредбе самоуправног општег акта организације Д.

(УСЈ, решење III-У бр. 17/88, од 24. маја 1989)

припремио *Борбе Бурковић*